

Afbouw van de gesloten jeugdzorg: waar komen deze jongeren terecht?

<https://www.zorgwelzijn.nl/hoe-staat-het-met-de-afbouw-van-de-gesloten-jeugdzorg-te-weinig-focus-op-ontwikkelen-van-alternatieven/>

De af- en ombouw van de gesloten jeugdzorg is in volle gang. Hoe verloopt dat proces? Waar komen de jongeren terecht? Jeugdhulpverleners vinden de overgang niet eenvoudig, maar ervaren ook mooie kanten: 'We werken veel meer samen met het gezin en het netwerk.'

Landelijk is afgesproken dat de 15 gesloten jeugdzorginstellingen in een hoog tempo om- en afgebouwd moeten worden.

Geen beschermend hufterscherm meer om de tv, tafels en stoelen die niet meer vastgemaakt zijn aan de vloer, gewoon in plaats van plastic bestek. In de gesloten jeugdzorggroepen van Levvel in Amsterdam hebben de afgelopen jaren heel wat veranderingen plaatsgevonden. De instelling verhuisde van het voormalige (gevangenis)gebouw De Koppeling naar kleinschalige, huiselijkere voorzieningen in de wijk. De separeercellen waren al een aantal jaar van de baan. En de groepen gingen van negen naar zes jongeren terwijl het aantal begeleiders, twee per groep, gelijk bleef.

In de zogenoemde JeugdzorgPlus-instellingen worden sinds 2007 jongeren met ernstige gedragsproblemen behandeld. De behandeling vond plaats achter gesloten deuren en ging vaak gepaard met het gebruik van repressieve methodes. Er kwam echter veel kritiek op deze aanpak, ook vanwege de schrijnende getuigenissen van jongeren zelf. Uit onderzoek van Het Vergeten Kind bleek bovendien dat jongeren soms nog slechter uit de instelling kwamen dan dat ze erin gingen. Landelijk is afgesproken dat de 15 gesloten jeugdzorginstellingen in een hoog tempo om- en afgebouwd moeten worden. Het streven is dat er in 2030 geen gesloten plaatsingen meer zijn.

Sleutelbos en pieper

De verschillen tussen de locaties zijn echter groot. Levvel zette dit proces jaren geleden al in en is een van de voorlopers. 'Het is nu heel anders werken', vertelt jeugdhulpverlener Mariam Kharrat. 'Toen ik zo'n zes jaar geleden begon in de gesloten jeugdzorg, liepen we rond met een sleutelbos, een pieper en soms ook nog een portofoon. Met één druk op de knop, kwamen zes collega's aangesneld als er een incident was. En dan werd de jongere naar zijn kamer gebracht. De deur ging op slot. Dat mag nu niet meer. En is vaak ook niet meer nodig.'

Zelf op de blaren zitten

Waarom kan het nu anders? Dat heeft te maken met de groepen die kleiner zijn, de trainingen geweldloze communicatie en de-escalerend werken die de medewerkers gevolgd hebben en zelfs met de inrichting van de kamer. 'Als iemand nu die tv kapot slaat, dan moeten ze zelf op de blaren zitten, want die tv wordt niet zomaar vervangen', verklaart Mariam. 'Je maakt de jongeren verantwoordelijk voor hun eigen spullen. En ik zeg niet dat er nooit meer iets kapotgaat. Maar zeker niet in de mate in hoe we dat kenden.'

Meer tijd

Mariam heeft nu ook meer tijd om contact te maken met de jongeren en aandacht aan ze te besteden. Dat er drie jongeren minder zijn in de groep, maakt heel veel uit. Bovendien had ze op de andere locatie ook te maken met prikkels van de andere groepen. 'Je hebt het nu veel eerder

in de gaten als iemand er niet lekker bij zit. Zo weet ik dat een van de jongeren triggert op harde geluiden. Als iemand veel lawaai maakt, dan ga ik meteen naar hem toe en stel bijvoorbeeld voor om buiten samen even een rondje te lopen. Dan hoeft het niet zover te komen dat hij een ander aanvliegt.'

Machteloosheid

Makkelijk is het echter zeker niet altijd. 'Nu moet je het aangaan, voorheen vermeid je het', licht Mariam toe. 'Vroeger was een jongere in een kamer en werd er een paar uur op de deur gebonkt en getrapt. Nu moet je met die persoon in gesprek en weer een manier vinden om de situatie te stabiliseren.'

Ook bij Schakenbosch, een andere gesloten jeugdzorginstelling, die vergelijkbare veranderingen heeft doorgevoerd, vinden de medewerkers de nieuwe werkwijze niet altijd even makkelijk. 'Het voelt soms voor pedagogisch medewerkers of ze de regie verliezen en niks meer mogen inzetten', vertelt leidinggevende Anouk van Hoevelaak. 'Eerst deden we bijvoorbeeld vaker kamercontroles, omdat er jongeren zijn die drugs gebruiken. Maar eigenlijk wil je ook dat niet meer, want dat is een stevige vrijheidsbeperkende maatregel. Maar voor medewerkers voelt dit weleens als machteloosheid.'

Meer waardering

Maar er zijn zeker ook mooie kanten. Ook bij Schakenbosch vinden de medewerkers het fijn dat de groepen kleiner zijn en ze nu meer tijd hebben voor de jongeren. Anouk: 'We werken nu ook veel meer samen met het gezin en het netwerk. Dat was altijd al de visie, maar nu is er meer ruimte om die doelstellingen ook waar te maken.'

Dat de veranderingen effect hebben, merken de medewerkers ook aan de waardering van de jongeren. 'Er zijn jongeren die nog contact zoeken als ze hier weg zijn. Dat was altijd al zo, maar ik vind dat dat nu veel meer gebeurt. In onze leefklimaatonderzoeken komt naar voren dat jongeren positiever zijn over de behandeling.'

Cijfers

De JeugdzorgPlus-instellingen zijn niet alleen om- maar ook sterk afgebouwd. In 2019 waren er 1800 beschikbare plekken. Nu zijn dat er nog maar 550. Rechters en gezinsvoogden geven ook veel minder machtigingen af voor deze vorm van hulp dan een aantal jaar geleden.

Maar de jongeren die voorheen in de gesloten jeugdzorg terechtkwamen, zijn niet verdwenen. Hoe krijgen zij nu ondersteuning? Volgens Carla Wortman, programmadirecteur transformatie & bedrijfsvoering jeugdzorg bij Schakenbosch, is er (nog) geen goed antwoord te geven op die vraag. 'Dat proces is heel lastig te volgen. We weten niet welke alternatieven er zijn en of ze echt succesvol zijn. De focus heeft vooral gelegen op de afbouw van de bedden capaciteit. Maar te weinig op het ontwikkelen van alternatieven. Je ziet nu wel vanuit VWS en de VNG dat we daarnaar toe aan het bewegen zijn. Maar dat is niet van vandaag op morgen gerealiseerd.'

De focus zou eigenlijk moeten liggen op het kind veel eerder helpen, meent ze. 'De expertise van de hoogspecialistische jeugdzorg zou ingezet kunnen worden bij bijvoorbeeld huisartsen en consultatiebureaus. Maar het zal nog jaren duren voordat we zover zijn.'

Meer gezinshuizen

In een artikel van Binnenlands Bestuur stond dat de complexiteit van de problematiek in de open

jeugdzorg toeneemt omdat jongeren, die voorheen in de gesloten jeugdzorg zaten, nu daar terechtkomen. Reguliere jeugdzorginstellingen worstelen met de nieuwe situatie, omdat zij geen vrijheidsbeperkende maatregelen mogen toepassen bij jongeren met complexe problemen.

Toch heeft Peer van der Helm, hoogleraar Onderwijs en Zorg, een positiever verhaal. 'Er zijn zeker alternatieven, zo is het aantal gezinshuizen de afgelopen jaren verdubbeld. Een aantal van deze jongeren kan nu daar terecht. Dat is een goede ontwikkeling, al is er nog steeds een tekort aan het aantal plekken en moeten er nog meer gezinshuizen komen.'

Andere aanbieders

Ook zijn er andere aanbieders in 'het gat' gesprongen, meent Peer: 'Neem Yes We Can, een open ggz-instelling die nu 1000 jongeren per jaar behandelt met dezelfde complexe problematiek. En dat in acht tot tien weken! Ook zijn er intensieve, ambulante programma's opgezet, zoals Turn Over en School2Care. Ik zou willen dat dit soort initiatieven meer gestimuleerd wordt.'

Behandeling in de wijk door buurtteams en/of sociaal werkers is ook mogelijk en wenselijk. 'Dat gebeurt dan in samenwerking met de ggz. Je ziet dat er veel meer samenwerkingsverbanden ontstaan.'

Geen sturing

Peer is best tevreden, al erkent hij dat het proces chaotisch verloopt. 'We staan nog maar aan het begin. En van enige sturing is geen sprake. Dat blijkt ook uit het feit dat in oktober een nieuwe gesloten jeugdzorginstelling in Friesland wordt geopend.' Kan dat zomaar in het kader van de beoogde afbouw? 'Jazeker, gemeenten kunnen helaas doen wat ze willen.'

Richt een tehuis in als een veilig en fijn huis en niet als een gevangenis of verwaarloosde hut. Dat vragen jongeren in gesloten jeugdzorg al zo lang sinds Mariëlle Dekker, directeur van Augeo Foundation, zich kan herinneren. Maar nog steeds wordt wat nodig is niet ingevoerd, schrijft zij in haar column.